

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniæ Agrippinæ, 1707

Dubium III. An in dubio tutior pars sit eligenda.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42634

p. Ia. tr. 14. R. 56., qui cum retulisset aliquas opiniones recentiorum, sic subdit, *ô quanta ego haberem & dicerem, quæ novitatum amatoribus nimis plausibilia essent, si calamo & ingenio liberam vagandi facultatem praberem! sed ut sapientissimo Caramueli respondi, Romanus incolatus & aliena pericula cautum in scribendo me fecerunt: & revera opiniones illæ singulares in rebus moralibus contra receptas Ecclesiæ consuetudines vel communes DD. sententias ferè semper malè olent, & passim naufragare videmus, nam vel penes Sacras Congregationes remanent cauterio iniuste, vel postea viri docti non solum illis minimè adherent, sed potius acriter refellunt; rectè itaque Baldus, qui contra omnes, non rectè loquitur. Atque etiam ideo Gosvvinus Nickel Generalis X. scripsit 29. Maji 1657. Epistolam ad totam Societatem JESU, de sententiis laxioribus aliisque exoticis & novis in docendo vitandis: Et similem scripsit etiam Ioannes Paulus Oliva Generalis XI. 2. Decemb. 1662., iterumque 30. Aprilis 1667. de cavendis opinionibus moralibus nimis laxis. vide dicenda n. 510.*

DUBIUM III.

An in dubio tutior pars sit eligenda. 471.

Respondeo. Qui in dubio constitutus post diligens examen se nequit resolvere, non tenetur semper eligere partem tutiorem, sed potest amplecti partem faventem suæ libertati, (etiam minus tutam) dummodo sit in possessione suæ libertatis; juxta illud axioma: *In dubio melior est conditio possidentis.* Ratio est, quia talis non agit temerè, cum utatur suâ libertate: quod cuivis licet, quam-

R 4

diu

" diu non constat esse eâ privatam, cùm eam, ut ex-
 " tera externa bona, possideat. Proindeque volenti
 " obligationem imponere, quæ libertate privet, in-
 " cumbit probatio obligationis contractæ juxta *reg.*
 " II. in 6. Neque huic responsioni obstat axioma
 " contrarium, *In dubio tutior via est eligenda*: quia
 " id intelligitur, si ex una parte sit dubium, ex altera
 " certum, tunc hanc esse eligendam: quòd si autem
 " utraque pars tuta sit, axioma univèrsim non est
 " præcepti, sed consilii, ut *Nav. Sanch. Bon. t. 2. d.*
 " *2. q. 4. p. 9. n. 21. Laym. l. 1. t. 1. ca. 5. §. 4. Fil.*
 " *num. 157. & 160.*

509

" Porro pro regula cognoscendi, quîs sit possessor,
 " attendendum est, pro quo stet præsumptio in foro
 " externo, is enim censetur possidere: præsumptio
 " autem censetur stare pro ea parte, quæ onus pro-
 " bandi in aliam transfert, *Bardi d. 5. c. 5.* Unde cum
 " *Sanch. Lay. l. c. & aliis, resolvuntur Casus se-*
 " *quentes.*

" I. Dubitatur post sufficientem diligentiam ad-
 " hibitam, an lex sit imposita, v. g. jejunii; item, an
 " votum vel juramentum sit emissum: non obli-
 " gatur dubitans. Ratio, quia cùm lex & votum, ut
 " obligent, debeant sufficienter proponi, meritò hic
 " præsumitur non esse: ideoque dubitans manet in
 " possessione suæ libertatis, *Suar. Fil. Lay.* Contra
 " verò si vovisse constet, & dubitetur, an satisfecerit,
 " tenetur satisfacere, quia tunc votum est in posses-
 " sione. Similiter dubitans an Horas legerit, tenetur
 " legere, quia præceptum est in possessione. Ita
 " *Sanch. Lay. Bon. l. c. Fil. n. 163.*

" II. Qui certus est de lege & voto, dubius tamen,
 " an & quid comprehendatur lege, aut voto; ut, si
 " sciat se vovisse religionem, dubitet autem, utrum
 " certam, an verò in communi tantum; Item, vovit
 " absti-

abstinere à copula, dubitat verò an omni, an ab illi-
cita tantùm; non tenetur voto, quoad partem, de
qua dubitat.

III. Si constet de lege, dubium autem sit, an re-
cepta vel abrogata, vel tu ab ea eximaris: teneris le-
ge. Ratio, quia cùm constat de lege, pro ea fiat
præsumptio & possessio, proindeque alleganti eam
non esse receptam vel abrogatam, incumbit onus
probandi; ideoque dum non probat, lege tenetur,
Lay. l. 1. t. 4. c. 3. Sanch. Fil. contra Salas & A-
zor, qui docent, si dubites, an lex sit acceptata, eâ
te non teneri.

IV. Qui dubitat, an vigesimum primum an-
num expleverit, non tenetur jejuniis, quia libertas
est in possessione; Contrà verò res habet, si dubi-
tes de ætate ad Ordinem sacrum vel beneficium
requisita, quia præsumptio & possessio est pro præ-
cepto: ideoque non potes recipere, donec de ætate
constet, *Lay. l. 1. t. 1. c. 5. n. 35. Sanch. l. 2. de*
matr. d. 41. n. 38.

V. Si cras sit jejunium, & post examen dubitas,
an sit audita duodecima noctis, potes cænare, & car-
nibus vesci, quia libertas est in possessione: Contrà
verò, si hodie sit jejunium & dubitas, an sit duode-
cima noctis, non licet, quia præceptum est in pos-
sessione; cùm constet hodiernum diem esse jejunii,
& dubium sit, an transactus, *Sanch. l. c. n. 40. Laym.*
l. c. Quæ omnia intellige de dubio strictè sumpto:
si enim sit ratio dubium deponendi, v. g. quia ali-
qua horologia sonuerunt duodecimam, alia non,
cessat ratio data: cùm enim duo horologia sint
quasi duo Doctores, seu opiniones probabiles, licet
utrumlibet sequi, nisi sciam unum errare, *Lay. &*
alii communiter.

VI. Si dubites, utrum mediam noctem cœnan-

"do excefferis, vel masticando aliquid deglutiveris,
 "non licet celebrare, vel Eucharistiam sumere,
 "Sanch. n. 40. Fagund. p. 3. l. 3. c. 5. n. 18. tum, quia
 "lex jejune sumendi est in possessione; tum, quia
 "gravis est irreverentia. Quanquam contraria sen-
 "tentia, Laym. n. 36. probabilis; Diana verò, p. 3.
 "tract. 4. R. 29. tuta etiam in praxi videatur; eò
 "quòd Ecclesia in casu dubio, non videatur tam ar-
 "ctè constringere conscientias: & in dubio, factum
 "præsumi non debeat, neque censeatur irreverens,
 "qui juris præsumptionem sequitur, vide infra lib.
 "6. tit. 3. c. 2. d. 2. a. 2, & Lugo d. 15. n. 41.
 "VII. Si post contractum bonæ fide Matrimo-
 "nium, dubium de valore superveniat, quod post ve-
 "ritatis inquisitionem depelli non possit, debitum
 "non tantum reddi, sed etiam exigi potest, quia
 "dubium superveniens, bonæ fidei possessori obesse
 "non debet, vide Sanch. n. 47. Bonac. l. c.
 "VIII. Qui certus est de debito, & dubitat, an
 "solverit, tenetur solvere, Suar. Vasq. Lug. Dian. p.
 "3. t. 6. misc. R. 49. nisi etiam creditor dubitet;
 "tunc enim Tan. in 1. 2. d. 2. q. 6. d. 4. putat non
 "teneri: quod Laym. n. 42. ita limitat, ut teneatur,
 "non ad integram solutionem, sed partem ejus pro
 "qualitate dubii: quod Dian. p. 4. t. 3. R. 32. am-
 "plectitur ut probabile.

A D D E N D A.

471 **D**ubio præcedente quæsitum est, an sit obliga-
 tio sequendi sententias probabiliores, hinc quæ-
 ritur, an sit obligatio sequendi tutiores; sæpe enim
 fieri potest, ut sententia tutior sit minus probabilis,
 & probabilior sit minus tuta, uti dicitur n. 472. &
 483. Dubium hoc non est ita difficile, uti præcedens,
 fecerunt

fecerunt tamen illud controversum aliqui, præsertim ex Gallia, qui existimantes sententiam de usu licito opinionum probabilium faventium libertati contra legem incertam, esse fontem omnium laxitatum in Theologia morali, zelo bono, sed non secundum scientiam moti, voluerunt semper standum esse pro lege licet incerta contra libertatem. Ut hæc rectè intelligantur, sit

Q. 61. *An omnes opiniones sint æquè tutæ; & quænam censeantur tutiores. R.*

§. I. Io. Sanch Caram. *Ills. t. I. d. 1. n. 66.* alii- que multi apud *Moyam* de op. prob. q. 6. §. 7. dicunt omnes verè probabiles esse æquè tutas quoad imputabilitatem, quia sive quis operetur secundum hanc sive secundum illam, certus est se nullo modo peccare: sed *contra* est, nam in primis non omnes sunt æquè tutæ materialiter, uti certum est, quia licet operans secundum hanc vel illam nullo modo peccet formaliter, operans tamen secundum illam, quæ reipsa falsa est, peccat materialiter contra legem, licet hanc invincibiliter ignoret, quia facit hoc, quod reipsa est prohibitum, & in se displicens Deo. Deinde quamvis operans secundum probabilem faventem libertati, moraliter sit certus se non peccare formaliter, uti dubio præced. dictum est, tamen operans secundum probabilem faventem legi adhuc est certior, quòd hoc agendo non peccet formaliter, est enim de hoc quasi metaphysicè certus, ergo in ultimo casu format dictamen conscientia longè certius & firmitus, dictamen autem certius & firmitus magis removet à periculo peccandi formaliter, ergo hoc sensu una opinio probabilis est etiam formaliter tutior, quàm altera, uti rectè *Moya* n. 56.

§. II. Illa opinio dicitur tutior, quæ magis recedit à periculo legis tam materialiter quàm formaliter

liter violandæ aut alterius mali incurrendi, v. g. hæc, non est licitum habere plures præbendas, est tutior, quia qui secundum hanc opinionem non habet plures præbendas, certò non ideo peccat; è contrà si habeat plures, fortè ideo peccat materialiter, quia fortè illicitum est habere plures, quamvis etiam supponamus ipsi probabilius esse, quòd sit licitum habere plures; ex quo patet opinionem probabiliorem non semper esse tutiorem, quia potest esse falsa, ac consequenter inducere in peccatum materiale, à quo removet opposita minùs probabilis.

473 §. III. Illa dicitur minùs tuta, quæ minùs removet à periculo legis saltem materialiter violandæ aut alterius mali incurrendi, uti illa, licitum est habere plures præbendas, secundum jam dicta. Quandoque *Tò minùs tuta*, significat idem, quòd non satis tuta nec licitè practicabilis, quod colligendum est ex circumstantiis verborum.

474 §. IV. Si ex utraque parte sit periculum peccati, illa est tutior, quæ removet à majore periculo simpliciter, vel à periculo majoris peccati, v. g. invenis moribundum dubiè dispositum, quem si non absolvas, exponis te periculo peccandi contra charitatem, quia non succurris proximo in extrema fortè necessitate periclitanti de salute; è contrà si absolvas, exponis te etiam periculo peccandi, quia fortè conficies irritum Sacramentum, quæ est irreverentia in Auctorem Sacramenti: in hoc casu opinio tutior est, quæ dicit absolvendum, quia non absolvendo, imprimis incurris majus periculum peccandi saltem materialiter, quia longè probabilius est te in eo casu teneri absolvere saltem sub conditione: deinde exponis te periculo majoris peccati, nempe contra charitatem, quæ est prima virtus, & excusat, si quæ fiat materialis irreverentia occasione Sacramenti propter homines instituti.

§. V.

§. V. *Caramuel* putat opiniones laxiores, si sint verè probabiles, esse omnium tutissimas, quia si quis velit sequi strictiores, obligabit se & alios ad res difficillimas, ac continuò exponet plurimis periculis peccandi, partim ex malitia, partim ex negligentia, partim ex fragilitate humana: *sed* Auctor ille non sumit, *tutius*, in ea significatione, in qua jam defini- vimus, nam certum est, quòd sequens sententiam rigidam faventem legi magis recedat à periculo peccati tam materialis quàm formalis, & sequens laxam faventem libertati magis se exponat periculo peccati saltem materialis; Unde *Ess.* in app. a. 219. & seqq. rectè ista sic componit, ut fateatur tutius esse operari hoc, quod vult rigida sententia, attamen periculosius esse operari ex obligatione rigidæ sententiæ, sicuti tutius erat Christianos abstinere à cibus lege veteri prohibitis, uti volebat *S. Petrus*, attamen periculosius erat eos abstinere tanquam ex obligatione, hinc *S. Paulus* in faciem restitit *Petro*, uti expendit *S. Th.* lect. 3. ad c. 2. Epist. ad Galatas. In eundem sensum dicit *Silvest.* 4. Confessio 2. q. 2. n. 4. licet sit tutius statim confiteri quàm differre, non tamen tutius est tenere, quòd sic obligemur, quia viri timorati haberent maximas occasiones peccandi: & ideo etiam *Palav.* I. 2. d. 9. q. 4. a. 2. n. 12. sapienter dixit, *lex, per quam iuberemur facere omnia optima, esset pessima & inobservabilis, ac perpetua causa peccati & damnationis.* In eundem sensum ait *Suar.* T. 2. de relig. t. 4. l. 2. c. 33. n. 3. loquens de benigna interpretatione juramenti, *neque tunc omittitur pars tutior, quia hac est tutissima & practicè certa, & secundum rectam rationem & interpretationem potest dici tutior, quia majus periculum animarum incurreretur, si tot vincula in casibus dubiis, eis injicerentur.* Vide dicenda n. 410.

476

Q. 62. *An sit obligatio in quibusdam materiis sequendi partem tutiorem.* R. Affirmativè, nam,

§. I. Est obligatio sequendi tutiora in illis omnibus materiis, in quibus, etiam si adsit ignorantia invincibilis, nec pars probabilis, nec etiam probabilior juvat ad hoc, ut obtineatur finis intentus, ad quem procurandum est obligatio: sic in illis, quæ sunt de necessitate mediæ ad salutem, uti est v. g. baptisimus in aqua naturali, per hæc verba, *ego te baptizo &c.*, est obligatio sequendi partem tutiorem, quia si circa illa erretur, etiam invincibiliter, & sequendo opinionem probabiliorem, hæc nihil juvant, nec facere possunt, ut vel talis baptisimus non sit necessarium medium salutis, vel ut reipsa sit positus, si quid substantiale omittatur. Idem est in administratione & susceptione Sacramentorum, si enim sint opiniones oppositæ circa aliquid concernens valorem, sequenda est tutior, quia minùs tuta, licet fortè sit probabilior, & quis bonâ fide secundùm illam operetur, facere non potest, ut vel tale aliquid non sit de valore Sacramenti, vel Sacramentum sit validum, si illud omittatur, uti pluribus dicitur de Sacramentis. Similiter Medici, Advocati alique similes, qui per contractum vel quasi contractum se obligarunt ad procurandam alicui sanitatem vel victoriam causæ, hoc ipso se obligarunt ad adhibenda media, quæ judicaverint tali fini accommodatiora, qualia sunt, quæ judicant esse tutiora, licet fortè occurrerent etiam alia probabiliora vel plausibilia; mens enim illorum, qui ipsorum operam conducunt, est, ut talem finem, quantum poterunt, tutissimè assequantur, ad quod nil faciet opinio probabilior aut plausibilior, nisi simul sit tutior: & idem est in aliis similibus materiis.

477

§. II. *Etiam esset obligatio sequendi tutiora, si*

quis

quis ad hoc se obligasset voto, vel ad id adstrictus esset per legem aut per mandatum Superioris, uti per se patet.

Q. 63. Quibus argumentis probetur licitum esse 478
in aliis materiis sequi opinionem probabilem relictam tutiore. R. In primis, eisdem ferè, quibus à n. 268. probavimus licitum esse sequi probabilem relictam probabiliore; deinde etiam aliis, quibus simul sumptis puto sententiam nostram esse demonstratam, sunt autem sequentia,

§ I. Rectè sic argumentatur *Moya* de op. prob. 479
q 5. §. I., Ecclesia & Pontifices dispensant in votis solennibus contra opinionem tutiorem *S. Thoma*, qui negat id licere: Item dispensant in Matrimonio rato, non obstante tutiore *S. Bonav. Scoti* & aliorum etiam negantium id licere: Item *Cap.*, *laudabilem*, de frigid. & malef. dicit Ecclesia, impotentes posse ad triennium experiri usum copulæ, ubi tamen in dubio de valore contracti Matrimonii tutius esset abstinere: Item subditus in dubio belli iniusti licitè militat secundum *S. Aug.*; & quivis subditus in dubio, an imperetur aliquid illicitum, licitè obedit, uti dictum est à n. 432. & tamen tutius esset ista deprecari à Superiore: Item adversarii acceptant Præbendas, ducti opinione incertâ, an sint digniores, quàm cæteri, cum tamen tutius esset abstinere: Denique omnes *SS. PP.* & speciatim *S. Th.* docuit aliqua minùs tuta tanquam licita, uti evidenter ostendunt *Moya* §. 3. & *Carden.* in I. crisi d. 66. à n. 378. v. g. non esse obligationem statim confitendi mortale, per haustum non frangi jejunium &c. ergo.

§. II. Id licere, docent Auctores communissimi 480
mè, non tantùm illi, qui dicunt licere sequi minùs probabilem, quorum plurimos recensuimus n. 269., sed etiam illi, qui volunt sequendam probabiliorem,

rem,

rem, exceptis paucis, quorum præcipuos adducemus, q. seq; Est autem prudentis sequi communem sensum DD. ferè omnium, uti n. 270. dictum est, nam si illi prudenter ita docuerunt, nos prudenter eos in operando sequimur, uti à n. 285. probatum est, ergo.

481 §. III. Nullam possumus invenire legem, que obliget ad tutiora, aut saltem lex illa non est sufficienter promulgata nec nobis applicata, ergo prudenter judicamus, vel non esse talem legem, vel saltem nos per illam non obligari, uti dictum est à n. 272. Ac consequenter nos excusat ignorantia invincibilis, uti ibidem à n. 282. est dictum; & Deus permittit nos operari secundum minus tutam, uti à pari de minus probabili dictum est ibid. à n. 291.

482 §. IV. Qui operatur secundum probabilem religioſam tutiore, operatur prudenter, quia operatur ex gravi fundamento, imò ex majore fundamento, est enim certum, quòd ex auctoritate & ratione longè probabilius fit ita licere operari quàm non licere, ergo operatur licite, secundum dicta ibid. à n. 289. & 298.

483 §. V. Idipsum videtur manifestè sequi ex prop. ab Alex. VIII. damnata, *non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam*: ex qua damnatione sic argumentor, licitum est sequi inter probabiles probabilissimam, sed probabilissima non semper est tutior, ergo licitum est sequi, non semper tutiorem. *Maj.* est certa, cum sit contradictoria damnata: *Min.* etiam certa est, patetque in exemplo, v. g. una sententia dicit obligari nos confiteri statim post mortale commissum, alia negat; negans est probabilissima, affirmans est tutior, neque tamen quisquam dicit omnes peccare, qui non sequuntur affirmantem, alioquin omnes peccarent de novo mortu

mortaliter, qui mortale commissum statim non confiterentur.

Respondent. Ideo damnari propositionem illam, quia indefinitè negat licitum esse sequi probabilissimam, cum licitum sit sequi in necessitate & materia facti, v. g. si probabilissimum sit aquam, quam habes, esse naturalem, potes baptizare. *Contra* est, 1. Nemo unquam dubitavit, quin licitum sit sequi probabilissimam in necessitate, in hac enim licitum est sequi etiam minùs, imò & tenuiter probabilem, uti n. 366. est dictum; neque propositio damnata loquebatur de casu necessitatis, ergo damnatio etiam non est eò detorquenda. 2. Ideo licitum est sequi probabilissimam in materia facti, quia illa probabilissima fundat prudens dictamen ultimum conscientia, sed idem est in materia juris, uti patet, si applicentur dicta à n. 303., ergo. Hinc

§. VI. Ex eadem damnatione conficitur hoc argumentum; si non esset licitum sequi probabilem relictâ tutiore, foret ideo, quia in probabilitate non posset fundari prudens dictamen practicum, atqui in probabilitate potest fundari prudens dictamen practicum, ergo. *Max.* est Adversariorum. *Min.* præterquam quòd probata sit à n. 303., etiam hic probatur argumento jam insinuato, nam probabilissima inter probabiles est tantùm probabilis, cum non excedat fines probabilitatis, sed in probabilissima inter probabiles, fundari potest prudens dictamen practicum, ergo. *Min. prob.* ex citata damnatione, quia secundùm quam licitè operor, debeo in illa fundare prudens dictamen practicum, atqui secundùm probabilissimam licitè operor, ergo.

§. VII. In materia fidei non est obligatio sequendi tutius, nam in materia de Conceptione B. Virginis, licitum est credere esse Immaculatam, est etiam

S

licitum

licitum Dominicanis contrariam sententiam tenere, quamvis tutius foret iudicium suspendere; ergo etiam in materia morum non est obligatio sequendi tutius, materia enim fidei est majoris momenti; & si eodem modo non liceret in materia morum, peccarent, qui ad honorem Immaculatæ Conceptionis erigerent altaria, recitarent officia &c., quod certò falsum est.

486 3. VIII. Obligatio semper sequendi tutiora esset onus irrationabile, certum enim est dubia circa leges esse frequentissima, siue leges ejusmodi dentur siue non; ergo qui homines in omni dubio obligat ad tutiora, certò inducit plurimas leges, quæ non sunt à Deo, sicque addit ad verbum Dei, & onera indèbita imponit super humeros hominum, quod Scriptura prohibet *Deut. 2. v. 4.*, & sæpe alibi. *Si dicat*, etiam illum, qui universaliter negat obligationem sequendi tutiora, tollere aliquas leges, quia certum videtur, quòd aliquando sit lex pro parte tutiore; *Contrà* est, quando illa est, eam agnoscimus, uti à n. 476. dictum est: in aliis autem casibus dubiis dicimus illam, si detur, non obligare proximè, eò quòd non sit sufficienter applicata, uti pluribus ostensum est à n. 273., quod non est eam tollere, si enim est lata, manet, & etiam nos obligabit proximè, si ejus notitia satis innotuerit.

487 § IX. Eadem obligatio semper sequendi tutiora esset onus intolerabile, nam sic nunquam possemus sequi opinionem etiam probabiliorem *S. Aug.* vel *S. Thoma* vel quorumcunque DD., faventem libertati contra legem; teneremur omni tempore elicere fidem, spem, amorem Dei, contritionem; teneremur omnes actiones semper actu & formaliter referre ad Deum, omni die festo conteri de peccatis, confiteri omnes circumstantias aggravantes, amplecti

plecti omnia consilia evangelica : item teneremur ad omnes sententias rigidiores in materia jejunii, Horarum &c ; Superiores non audent plurima præcipere, nec subditi obedire, ubi esset etiam minus probabile periculum peccati ; Medici non audent præscribere medicinas , quia plerumque nesciunt, quænam sit tutior, foretque tutius omnino nullam adhibere ; si Cajus per culpam venialem intulerit damnum Titio, Cajus tenebitur restituere, ne pergat esse injurius Titio , neque tamen poterit acceptare Titius, ne rem non suam acceptet titulo justitiæ &c. ; vix ullus posset absolvi, quia vix ullus habet propositum semper sequendi tutiora , hæc autem omnia sunt contra communem sensum & praxin fidelium. Denique nec adversarii semper docent , & multò minus semper practicant tutiora, uti experientiâ patet, quia id nempe est impossibile. *Sunt etiam in nobis, inquit S. Ambr. in Ps. 118., qui habent timorem Dei, sed non secundum scientiam , statuentes duriora præcepta , quæ non possit humana conditio sustinere : timor in eo est, quia videntur sibi consulere disciplinæ, opus virtutis exigere ; sed inscitia in eo est, quia non compatiuntur naturæ, non æstimant possibilitatem.*

§ X. In dubio particulari, an aliquid faciendum 488
fit sub peccato neene, standum est pro parte benigna, uti n. 294. dictum est, ergo multò magis in hoc dubio universalissimo & strictissimè restringente possessionem humanæ libertatis. Videri potest *Moya* torâ q. 5., ubi n. 6. dicit sententiam oppositam vergerè in totalem animarum perniciem.

Q. 64. *Qua sint, & quomodo solvantur argumenta sententiæ contrariæ.* R. Præter illa, ad quæ dub. præced. respondimus, præcipuè sunt sequentia :

Objiciunt 1. Est obligatio sequendi tutiora in quibusdam materiis, uti n. 476. dictum est, ergo in omnibus. *R.* n. conseq., quoad materias n. 476. notatas non juvant nequidem major probabilitas, neque ignorantia invincibilis, ut obtineatur finis intentus, uti ibi dictum est; in aliis materiis juvant probabilitas & ignorantia invincibilis, non tantum ad evitandum formale peccatum, uti à n. 268. probatum est, sed etiam ad honestè operandum, uti etiam probatum est ibidem, & à n. 14.: Atque hic est totus immediatus finis ejusmodi aliarum opinionum Moralium circa alias materias versantium.

490 *Obji.* 2 Multi Canones & SS. PP. dicunt *tutiora esse sequenda: tenendum certum, dimit-
tendum incertum: in his, quæ dubia sunt, quod certius
existimamus, tenere debemus: in dubiis semitam
debemus eligere tutiorem: in iis, quæ ad animæ
salutem respiciunt, ad vitandos graves morsus con-
scientiæ, pars securior tenenda est, uti habet Cle-
mens V. Cap. Exivi, in Clement., de verb. signifi-
fic. similiter Scotus in prologo ad libr. sent. q. 2. in
fine sic habet, si objicias, multa in actibus humani
sunt dubia, utrum sint peccata mortalia, etiam sup-
positis omnibus doctrinis Doctorum & expositorum
respondet, non est dubia via salutis simpliciter, quia
à talibus tanquam à periculosis debet homo sibi ca-
vere & custodire se, ne homo, dum se exponit peri-
culo, incidat in peccatum: quod si noluerit querere
salutem, sed non curando exponat se periculo, ubi
fortè de genere actûs nō est peccatum mortale, tamen
peccabit mortaliter se tali periculo exponendo. *R.*
Ista dicunt pro quibusdam casibus, v. g. quando
in quæstione facti ponendi, agitur de valore actûs,
aut quando sententia opposita est tantum dubia &
non verè probabilis, aut quando manet dubium
practi-*

practicum & nequidem per motiva reflexa formari potest dictamen practicum, denique sæpe talia dicunt per modum consilii, c, dicunt ista pro omni casu, quando est quæstio juris, & quando oppositum est verè probabile, potèstque ob novas circumstantias & motiva reflexa formari conscientia, denique dicunt semper per modum præcepti, n, Videri possunt *Moya de op. prob. q. 6. n. 34. & Carden. in I. crisi d. 56. à n. 1065.*, ubi adducunt gravissimos Auctores testantes ejusmodi regulas plerumque esse tantùm de consilio: sufficiat *S. Antoninus in Summa I. p. tit. 3. c. 10. §. 10. Reg. 6.*, ubi sic habet, *eligere viam tutiorem consilii est non præcepti.* Videri potest etiam *Essp. in app. ab a. 165. usque ad 187.* Item *Teril. in Reg. q. 54. à n. 60.*, & iterum q. 55., ubi accuratissimè ad illas citationes aliàsque plures respondent. *Clemens V.* dicit hoc tantùm pro consilio, ne remorsus conscientia orientur, quia saltem indocti timere possunt, an non fortè operentur cum dubio aut ex opinione non strictè probabili. *Scotus* ibi tantùm agit de illis, quæ sunt & manent operanti dubia, etiamsi cognoscantur oppositæ DD. opiniones; nos loquimur de operante cum judicio prudente de probabilitate opinionis, & inde formante sibi conscientiam practicam. Alia, quæ ex *Scoto* adducit *Gonet*, nihil concludunt, uti rectè ostendit *Essp. a. 163.*, potestque etiam de mente *Scoti* videri *Teril. hîc q. 22. à n. 151.*

Obji. 3. Omnis prudens in negotiis temporali- 491
bus eligit partem tutiorem, v. g. imprudens esset,
qui sciens viam A. esse securam à latronibus, ingre-
deretur viam B. latronibus quandoque infestam;
item, qui medicinam certò sanaturam relinqueret,
& uteretur aliâ probabiliter tantùm sanaturâ; hi alii-
que similes ideo imprudenter agerent, quia non eli-

gerent tutius; ergo id multò magis valet in via salutis & in negotio animæ, ita *Mercorus. R. n.* conseq. disparitas est manifesta, nam in negotiis temporalibus idem damnum sequitur, siue error meus sit vincibilis siue invincibilis, siue formalis siue materialis tantùm, neque est aliquid, per quod removeatur periculum talis damni, v. g. opinio mea, quâ judico viam B. non habere latrones, me non reddit securum, si reipsa in ea sint latrones, quia latrones remove non potest, neque facere, ut non noceant; similiter opinio, ex qua eligo medicinam hanc præ illa, non potest facere, ut illa, quam eligo, sit salubrior: è contrà in via salutis & in negotio animæ habeo aliquid, per quod removeatur periculum damni siue peccati formalis, quia suppositâ probabilitate opinionis faventis libertati & ignorantia invincibili legis contrariæ, prudenter formo dictamen conscientia, ex quo licitè operor, secundùm dicta à n. 268 & à n. 303.

492

Inst. Videns à longè se aliquid movere, & nesciens, an sit homo an fera, quamvis probabilius putet esse feram, imprudens est, si jaculetur, nam si revera esset homo, jaculando fieret homicida, ideoque debet tutius amplecti & non jaculari, ergo etiam homo semper imprudenter agit relinquendo tutius, quamvis etiam vellet amplecti id, quod est probabilius, ita *Baronus. Conf.* nam hortulanus, qui supra murum ejicit parvum lapidem, prudenter agit, quando probabiliter putat neminem esse post murum; è contrà agit imprudenter, si ejiciat magnum lapidem, quo posset occidere eum, qui ibi esset, quamvis hinc & nunc probabiliter judicet neminem ibi esse; sed ideo imprudenter agit, quia non agit tutius, ubi periculum est damni gravis, ergo similiter ubi est periculum agendi contra legem Dei. *R. n. conse-*

conseq., quamvis enim probabilius sit esse feram, tamen probabile non est licere jaculari, adeoque probabilitas illa non est practica sed speculativa tantum; cujus *Ratio* jam data est, quia opinio jaculantis non potest remove periculum occidendi, neque hic est aliquid, quo impediatur homicidium, si reipsa sit homo, ergo sic jaculans exponit se periculo probabili occidendi hominem, ergo peccat formaliter: oppositum est in nostro casu, uti paulò antè dictum est. *Ad Conf.* est eadem responsio, quamvis enim speculativè probabile sit neminem esse post murum, tamen non est practicè probabile, quòd sit licitum ejicere ejusmodi magnam lapidem, si prudens ratio sit timendi, ne ibi sit homo, nam hortulanus ille potest rescire veritatem & videre, vel saltem inclamare, an fortè ibi non sit homo, ergo non excusatur per ignorantiam invincibilem; deinde illa opinio sua, quòd ibi non sit homo, nec potest facere, ut ibi non sit homo, nec cavere damnum, si fortè ibi sit homo, ergo illicitè projicit: oppositum est in casu nostro, uti n. 491. dictum est. *Videri potest Teril. in Reg. q. 39. à n. 18.*

Obj. 4. Ex lege charitatis tenemur observare 493
mandata Dei, quantum possumus, sed qui non sequitur tutiora, non observat mandata Dei, quantum potest, ergo. Ita *Mercor. R.* Tenemur, quantum absolutè possumus, n, hoc enim est tantum consilii & perfectionis: tenemur quantum possumus, cum moderamine, id est, eo saltem modo, ut caveamus omnem offensam formalem Dei, c, hoc autem facit, qui sequitur probabilem relictà tutiore, uti constat ex sæpe dictis.

Obj. 5. Illa opinio est eligenda, quæ nullum 494
habeat dubitandi locum, seu cui nulla subsit suspicio, quòd res sit illicita, sed hoc facit sola opinio tutior,

ergo. ita *Baron. R. 1.* Si argumentum valet, ergo eligi non potest probabilissima stans pro libertate contra legem. *R. 2. n. maj. vel dist.*, quæ nullum habeat dubitandi locum, quantum est ex vi motivorum iudicii directi, n, si spectentur motiva iudicii reflexi & dictaminis ultimi, c, & patet ex dictis à n. 303.

495 Q. 65. Quid notandum sit circa hoc axioma; In dubio melior est conditio possidentis, *R. Sequentia,*

§. I. Traditur hoc axioma in *Regulis Juris: Reg. Juris 65. in 6. In pari delicto vel causa potior est conditio possidentis: ff. de Reg. Juris Reg. 128. In pari causa possessor potior haberi debet.*

496 §. II. Hoc axioma fundatur in jure naturæ, uti rectè *Carden. in I. crisi d. 56. n. 1241.*, sic enim, etiam præscindendo à legibus humanis, foret contra jus naturæ possessorem spoliare suâ re propter superveniens dubium: Item contra jus naturæ foret, si debitor dubius, qui rem suam possidet, deberet præstare certam solutionem: & rationes dabuntur n. 500.

497 §. III. Sensus illius axiomatis est, quòd quando neutra pars sufficienter probatur, possessoris causa debeat sustineri, uti explicat *Lugo de just. d. 17. n. 94.*

498 §. IV. Pro foro interno non habet locum in possessione malæ fidei, quia nec jus naturæ nec positivum vult, ut quis ex delicto suo reportet commodum: pro foro tamen externo, etiam malæ fidei possessor quandoque defenditur, usquedum probetur rem non esse ipsius, uti dicitur l. 3 p. 2. n. 100. & 101.

499 §. V. *Lugo in Resp. Mor. l. 1. dub. 4.* contendit non tenere, nisi ubi est par jus & similis causa: similiter *Teril. in Reg. q. 56. n. 14.* ait, si ex una parte videatur esse jus probabilius, Regulam, prout præcet in terminis, non ita fervire, uti in casu dubii aut causæ paris: Item n. 27. dicit non habere locum, si Judex vel privatus existimet probabilius esse, quòd jus

jus non fit possessoris : rectè tamen etiam dicit n. 24., licèt mihi probabilius fit rem ab alio possessam esse meam, non ideo mihi licere privatâ auctoritate eam vindicare, uti dicitur l. 3. p. 2. n. 469.

§. VI. Tenere in materia justitiæ censent com- 500
muniter omnes contra *Adrian. Sot. Arrag.* & pau-
cos alios : hinc Auctores reliquicum *Teril.* n. 2. in-
ferunt, si post inquisitionem veritatem permaneat du-
bium, possessorem justè retinere totum, tum quia
ita declarant Regulæ Juris citatæ, tum etiam quia
possidens est veluti Reus, alter autem, qui est peti-
tor, est actor, habetur autem Reg. 154. ff. de Reg.
Juris, *Cum par delictum est duorum, semper onera-
tur petitor & melior habetur possessoris causa.* Item
Reg. II. de Reg. Juris in 6. *Cum sunt partium jura
obscura, Reo favendum est potius quàm actori.* Ra-
tiones aliæ sunt, imprimis quia uterque æqualis est
quoad reliqua, ergo possessio, quæ uni competit,
facit hunc prævalere : deinde ad bonum commune
& publicam quietem spectat res non facilè immu-
tari, sed manere in statu, in quo inveniuntur, uti
rectè *Palav. Bress. Eliz.* l. 4 q. 12. §. 4. Præterea,
quamvis possessio sit quid indifferens ad jus & non
jus, cum jus possit esse sine possessione, & possessio
sine jure, ideoque possessio ratione sui præcisè non
reddat jus in se nequidem probabile, sed relinquat
rem in dubio speculativo, uti rectè *Teril.* à n. 15. con-
tra *Eliz.*, tamen possessio causat quandoque titulum,
si enim sit diuturna, fit usucapio seu præscriptio ex
vi legum ita statuentium, ne dominia maneant sem-
per incerta, unde ubi est possessio, est aliqua præsum-
ptio antecedentis tituli sive juris, inquit *Sanchez*,
ideoque formari potest conscientia de licita reten-
tione rei possessæ : Denique quia meritò plus requi-
ritur ad auferendum aliquid ab aliquo, quàm ad re-
linquen-

linquendum habenti, inquit rectè *Eliz.*, ergo standum est pro possidente. Addit *Teril.* n. 7. petitorum non posse habere jus, nam jus includit legem faventem huic & gravantem alios, quam non habet petitor, cùm ei faveat tantùm dubia lex, quæ non obligat secundùm dicta à n. 272. & 274. *Nec obstat.* quòd multi doceant titulum possessionis non sufficere Conjugi ad petendum debitum in dubio de valore Matrimonii, nam etiam multi tenent oppositum, uti dictum est n. 268; Hoc tamen dato, disparitas est, quòd lex absolute vetans copulam, nisi resciamur de valore Matrimonii, sit in anteriore possessione, è contrà non constat de ulla lege priore favente petitori & gravante possessorem, sed potius constat de lege opposita favente possessori contra quemcumque alium.

501 §. VII. Quamvis pro possessore non sit probabile argumentum, si tamen pro petitore non sit argumentum nisi probabile, possessor adhuc licitè retinet, quia possessio est jus certum retinendi, & contra legitimam possessionem non prævalet nisi certitudo, uti pluribus dicitur l. 3. p. 2. n. 463.

502 §. VIII. Axioma illud valet, non tantùm in materia justitiæ, sed etiam in aliis, ita *Suar.* l. 2. tr. 3. d. 12. l. 5. n. 8. & de censur. d. 40. l. 5. n. 15. *Sanct.* in decal. l. 1. c. 10. à n. 10. & de matr. l. 2. d. 41. n. 32. *Castrop.* d. 3. p. 6. *Ovied.* contr. 4. p. 6. *Dicast.* de Euch. d. 9. n. 299, item de cens. d. 8. à n. 24. item de matr. d. 9. à dub. 11. *Lugo* de just. d. 17. n. 87. & d. 23. n. 110. *Teril.* hic q. 23. & 26. Item in Reg. q. 57. *Io. Sanct.* in select. d. 42. n. 7. *Banholt.* n. 55. *Stoz.* l. 1. p. 5. n. 125. citans alios, & dicens esse plurimorum. *Moya* de op. prob. q. 6. à n. 15. apud quem plures quàm 30. tenent nobiscum; consentiunt *Bonac.* *Tann. Fil. Diana.* *Sporer.* n. 75. vocans nunc receptam
Item

Item *Laurent. n. 139.* saltem si materiæ illæ in primo sui esse pendeant à libertate nostra. Est autem contra *Azor, Vasq. Salas, Turr. Comit. Sayr. Peretz, Verjus, Mercor. Gon. Eliz 1. 4. q. 13. Gonz. d. 7. §. 12. Camargo p. 1. l. I. contr. 9.* qui dicunt tantum valere in materia justitiæ: sed *Probat*ur, nam imprimis valet in materia obedientiæ, cum enim Superior sit in possessione potestatis ad imperandum, subditus in dubio, an id, quod imperatur, sit peccatum, tenetur obedire, uti ex Jure Canonico, SS. PP. & ratione probatum est à n. 432. Deinde idem valet in materia religionis, nam v. g. dubius de voto non tenetur, quia libertas, quæ secundum Reg. 122. ff. de Reg. Juris, omnibus rebus est favorabilior, in possessione est, uti dicitur l. 3. p. 1. à n. 381. Præterea in materia fidelitatis, nam in dubio, an matrimonium valeat, tenetur conjux reddere debitum, quia pro altero conjugis bonâ fide petente debitum, est possessio, uti n. 268. est dictum, & pluribus dicitur de matrimonio. *Ratio* à priori horum omnium est, nam præcipuè ideo valet in materia justitiæ, quia homo possidens habet aliquam præminentiam, sive plus juris, ut non privetur re, nisi probetur non esse suam, sed idem est in aliis materiis, quia homo per possessionem acquisivit jus retinendi id, quod habet, ideoque potest in hoc stare, donec probetur eum non debere habere, ergo.

§. IX. *Obj. 1.* In materia justitiæ lis est inter æquales, hinc favor est pro possidente, sed in materia aliarum virtutum lis est inter legem Dei & hominem, ergo meritò favendum est Deo, sicuti in dubio faveatur Ecclesiæ, causæ piæ, doti, matrimonio, secundum dicta n. 460. *R.* Quòd in dubio faveatur Ecclesiæ &c nascitur à lege positiva id statuente qualis non est, quando dubitatur de lege Dei, de quo præsumimus, quòd pro benignitate sua in casu dubio

dubio legis obligare nolit ; unde nihil ad rem facit inæqualitas perfectionis inter Deum & hominem, uti patet in casu impotentis ad matrimonium, in quo conjux licitè petit debitum, licèt lis sit inter hominem & solam legem Dei ; vetantis copulam cum non sua.

504 *Inst.* Ergo dubius de homicidio poterit judicare se non esse irregularem, quod est apertè contra jus Canonicum. *R. n. seq.* nam de solo illo casu specialiter disponit Pontifex, ut in dubio censeatur contracta irregularitas; in aliis nihil speciale disponit.

505 *Obji. 2.* Si axioma valet etiam in aliis materiis, ergo sicuti per possessionem in materia justitiæ præscribitur contra jus alterius, ita in materia aliarum virtutum præscribetur etiam contra jus naturæ. *R. n. consèq.*, quòd præscribatur jus contra alterum, est ex dispositione legum positivarum, quæ dominia transferunt: è contrà tales leges non sunt in aliis materiis, neque ulla lex positiva potest mutare materiam juris naturalis.

506 *Obji. 3.* Lex naturalis & divina est æterna, adeoque antecedit libertatem nostram, ergo libertas nostra non potest esse in possessione contra leges illas. *R.* Lex naturalis & divina, de qua dubitatur, vel datur vel non datur; si non datur patet, quòd non antecedit libertatem nostram: si datur, cum sit dubia & invincibiliter ignoretur, non habet proximè rationem legis defectu sufficientis promulgationis vel applicationis, adeoque non potest dici antecedere libertatem nostram, quæ certa est. Vide dicta n. 277.

507 *Inst.* Vel loqueris de libertate tua Physica vel de morali; non de Physica, hæc enim maneret, quamvis lex contraria agnosceretur, & tamen tum non possideret contra legem: nec de morali, nam de hac ipsa dubitatur, an adsit, quando dubitatur de le-

ge, ergo hæc non est in certa possessione contra legem. R. 1. Idem solvendum esse omnibus circa possessionem libertatis in materia justitiæ. R. 2. Nos loqui de libertate Physica, cui propter ignorantiam invincibilem bona fides ab initio conjuncta fuit, hæc autem libertas est in certa possessione, & non fuisset, si lex contraria agnita fuisset, uti per se patet: ista autem possessio libertatis Physicæ prout conjunctæ cum bona fide & ignorantia invincibili fundat in nobis certam possessionem libertatis moralis ad operandum, non obstante dubio, quod supervenit, de existentia legis.

Obj. 4. Regulæ juris habent, quòd in dubiis pars tutior sit eligenda, ergo in dubiis non juvat possessio. R. n. conseq., quis sit sensus regularum de parte tutiore sequenda, diximus n. 490.; Potestque etiam videri *Io. Sanch* in select. d. 42. n. 13., ubi declarat, quomodo regulæ illæ, *In dubiis melior est conditio possidentis*, *In dubiis pars tutior est eligenda*, planè concordent.

Q. 66. Pro quo censeatur esse possessio. R. Pro illo, pro quo est præsumptio juris, sive, qui onus probandi in alterum transfert, ipse autem se tantum quasi defendit, ita *Bardi* discept. 5. c. 5, rectè addens discep. 6. c. 11. p. 3. §. 2. ad illum pertinere probationem, qui supra rem illam se fundat: v. g. incolo domum, ideoque præsumor habere jus in illa, eamque possidere, quòd si quis de hoc dubitet aut me exturbare velit, ipsi incumbit probare, quòd non sit mea, nec ego teneor positivè probare esse meam, sed me tantum defendere, dicendo me fuisse & permanere dominum, & cum alter, qui de hoc dubitat & me vult exturbare, fundet se in hoc quòd domus illa mea non sit, hoc probare incumbit ipsi, quia *quisque debet probare id, supra quo se fundat*, L. 2. ff. de probat.

probat., Bartolus in L. De etate, ff, De Minoribus, Plura de possessione dicuntur l. 3. p. 2. à n. 407.

510

Q. 67. An consultius sit se & alios dirigere secundum opiniones rigidiores, an secundum benigniores. R. De hoc aliquid dictum est n. 475., & plura dicuntur de poenit. ad c. 2. dub. 6., ubi de prudentia Confessarii: Hic verbo notandum, quod refert Moya de op. prob. q. 5. n. 45., nempe in Glossa ad prolog. Constit. Ordinis Prædicatorum sapienter notari, quòd salus animarum multum impediatur nimia austeritate in consiliis & opinionibus, ideoque mandatur relaxatio & præscribitur, ut homines benignè tractentur. S. August. l. 3. contra Epist. Parmen. c. 1. queritur de aliquibus, qui ne luce veritatis carere ostendantur, umbram rigidae severitatis obtendunt. Nec dubium est, quin id suggerat daemon, qui, uti ibid. in fine ait, S. Aug. per imaginem quasi justa severitatis crudelem savitiam persuadet, nihil aliud appetens venenosissimam versutiã suã, nisi ut corrumpat atque dirumpat vinculum pacis & charitatis. Similia habet Gerson de vita Spirit. lect. 4. Corol. 11. E contra tamen etiam observanda sunt hæc verba Sporer n. 34. Qui studiosè inquirunt in sententias benignas & faventes sibi, secundum quas agant, communiter agunt periculosè, quia vehemens illa inclinatio ad unam partem, sæpe facit, ut non considerentur omnes circumstantiæ ad rem facientes, nec debite ponderentur rationes in oppositum: omnino autem malè procedit, si tantum intendat invenire Auctorem vel opinionem sibi faventem, ut sic coloret suum factum, non curando, quo fundamento vel ratione nitatur, nam ex tali opinione, neque conscientiam practicè certam formare potest, nec consequenter honestè & licitè operari. Universaliter loquendo, semper præferendæ sunt illæ sententiæ, quæ

quæ hîc & nunc magis expediunt ad salutem animarum, uti l. c. dicitur, & Vide dicta n. 469.

CAPUT III.

511

Quid Conscientia scrupulosa, & quid in ea agendum.

Resp. I. Scrupulus est inanis apprehensio, & hinc ^{513.} ortus timor & anxietas, alicubi esse peccatum, ubi non est. Ita communiter, Nav. Azor, cateri.

Resp. II. Licet operari cum conscientia scrupulosa, manente scrupulo, dummodo judicetur esse scrupulus, & tunc talis contemnatur. Neque tamen opus est, ut ad singulos actus formetur hoc expressum judicium, quod sit scrupulus; sed sufficit, quod contra eum agat ex habituali vel virtuali judicio ab experientia præteritorum actuum. Ratio est, quia talis nulli periculo se exponit; cum ad bene operandum sufficiat judicium probabile aliquid licere: scrupulus autem, cum ex levi fundamento procedat, non tollit judicium practicum probabile, Sanch. l. 1. c. 10. n. 79. & c. Regin. Becan. Fill. l. 21. n. 176.

Resp. III. Signa Conscientiæ scrupulosæ sunt, ⁵¹² I. Pertinacia iudicii, quâ Doctorum consiliis non acquiescunt, unde varios consulunt & fatigant, ac tandem nullius iudicio stant nisi suo. II. Ex levi apparentia frequens iudiciorum mutatio: unde oritur in agendo inconstantia. Sic v. g. in Horis legendis aliquando decies mutabunt iudicium, de lecto vel non lecto aliquo versiculo. III. Quod ex prioribus procedit, perturbatè agere, & cœcè quodammodo in externis actionibus versari. IV. Habere reflexiones extravagantes infinitarum circum-

cum-